

רשימות

בפרשת השבוע

תצוה

פרק כ"ז פסוק כ'

ואתה תצוה

בעל הטורים: לא הזכיר משה בזה הסדר, מה שאין כן בכל החומש, שמשעה שנולד משה אין סדר [פרשה] שלא הזכר בה, והטעם משום שאמר [שמות לב, לב] "מחני נא מספרך אשר כתבת", וקללת חכם אפילו על תנאי באה [מכות יא.] ונתקיים בזה.

דבר דומה מצינו גם אצל יעקב אבינו שאמר ללבן על האדם שגנב את התרפים "לא יחיה", ומקללה זו מתה רחל אמנו [עיין מה שכתבנו בענין זה בבראשית פרק כ"ט פסוק כ"ה], ואצלנו רואים שלא רק שהיא באה על תנאי, אלא אפילו היא נאמרת בצורת בקשה כמו שאמר "מחני נא" גם אז היא חלה, [ואולי לכן מספיק שנתקיימה בסדר אחד ולא בכל התורה כמו שביקש], כיון שיצאה מפיו של חכם, הרי היא יוצרת "חלות" מהות ומציאות בעולם. [וגם כאן כמו במקומות אחרים, ניתנה רשות לכופרים באמונת חכמים לומר שמקרה הוא זה, שהרי רחל מתה בעת לדתה שדבר זה קורה לעתים, וגם כאן יאמרו שאין ראה שנמחה שמו של משה רבינו, כי הוא רק סדר אחד מכל התורה כולה, ולכן אנו המאמינים מקבלים שכר על האמונה בחכמים, כיון שאנו בוחרים בטוב, כעין זה יש להסביר את הנאמר בספר החינוך (מצוה קלב) וז"ל "כי נסים גדולים אשר יעשה האל אל בני אדם בטובו הגדול, לעולם יעשה דרך סתר, ונראים הענינים נעשים קצת כאילו הם בדרכי הטבע ממש או בקרוב לטבע, כי גם בנס קריעת ים סוף שהיה נס מפרסם כתוב שם ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים"].

פרק כ"ח פסוק כ'

והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה

במדרש בראשית רבה [עא ה] נאמר: רחל תפסה פלך שתיקה, ועמדו כל בניה בעלי מסתירין,

בנימין, ישפה, יודע היה במכירתו של יוסף ואינו מגיד.

שאול, "ואת דבר המלוכה לא הגיד לו".

אסתר, "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה". עד כאן לשון המדרש.

פירוש: לשבט בנימין סוג האבן על שמו בחושן קוראים אותה ישפה, שהוא כמו יש-פה ובכל זאת שותק, כיון שאחז במידת השתיקה של רחל אמו, וי"ל שיש לו מה לומר כמו אחרים המדברים, אך הוא שותק מפני חשבון שיש לו, ששתק שלא רצה לומר לשון הרע על אחיו שמכרוהו, [אף על פי שידע מהמכירה של יוסף, שהרי לבנו הראשון קרא בלע, וזאת על שם שיוסף נבלע בין האומות, (ולא נטרף ע"י חיות) והביאו רש"י בבראשית מג, ל, אף על פי שהוא עצמו לא היה במכירה, כמו שמביא רש"י שם מה, יב,

ד"ה ועיני אחי בנימין], ואף על פי שראה אביו מתאבל על יוסף לא גילה לו, י"ל שחשב כמו שחשב סבו יצחק אביו, שכך מובא במדרש [בראשית רבה פד, כא] על יצחק אביו שידע שיוסף היה בחיים, וז"ל "רבי לוי רבי סימון אמרו: אצלו היה בוכה, וכיון שיצא מאצלו היה הולך ורוחץ וסך ואוכל ושותה, ולמה לא גילה לו? אמר, הקב"ה לא גילה לו ואני מגלה לו?".

וזה פירוש מילת ישפה שהוא כשתי מילים יש - פה, פירוש: יש פה ויש לו מה לומר אך חוסם פיו מפני חשבון עבירות, [ולא מפני בושה וכד'] והתחיל מרחל שתפסה פלך [אומנות] זה ושתקה כשהביאו ליעקב את לאה ולא גילתה ליעקב, שלא רצתה לבייש את אחותה, אפילו שהיה לה הרבה מה לומר שהרי היא היתה אמורה להתחתן עם יעקב אביו, [ולשון המדרש הוא "רחל ראתה סבלונותיה ביד אחותה ושתקה"], אבל כשהיה חשבון שצריך לדבר ודאי דיברה שהרי באותו מעשה עצמו מסרה הסימנין [על ידי דיבור] ללאה, ומאותו סיבה עצמה, והוא כדי שלא לבייש את אחותה. [ואולי בגלל מידת השתיקה של שבט בנימין הם היו הראשונים לקפוץ לים-סוף, כמו שהגמרא בסוטה (לו:) מביאה לדעת רבי מאיר "דתניא היה רבי מאיר אומר כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים זה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה שנאמר (תהלים סח כח) שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים".]

על הנאמר בהמשך המדרש על אסתר, "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה", שלומדין מכאן שגם היא שהיתה משבט בנימין היתה שתקנית יש להקשות, שהרי מפורש בהמשך הפסוק במגילת אסתר שהסיבה לשתיקתה היתה "כאשר צוה עליה מרדכי", דהיינו שהסיבה שלא היתה מגדת את עמה ואת מולדתה היא כי כך צוה עליה מרדכי, אם כן מה הראיה שאסתר היה בה את מידת השתיקה?

י"ל כיון שאחשורוש ניסה ולחץ עליה בכמה אופנים כדי להוציא ממנה את עמה ומולדתה, [שהיה שואלה על זה מידי יום, וגם קיבל עצה לקבץ בתולות שנית, כדי ללחוץ עליה שתאמר את עמה ומולדתה (אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה), והוריד מיסים לכבודה, (מגילה יג, ודע שבגמרא הלימוד הוא על מידת הצניעות ולא על מידת השתיקה כמו שמובא במדרש], אז לא היה די בדברי מרדכי לבדו, ואפשר שהיא לא היתה עומדת בלחץ של המלך, אך כיון שאחזה בפלך השתיקה והיה לה מידה זו מהשבט שלה, לכן יכלה לעמוד בלחץ הזה של אחשורוש. [כן מוכח גם בפסוקים שהרי גם בתחילה (ב' י) נאמר "לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד" (ל' עבר, ולמה נאמר פסוק זה פעמיים?), ומשם אין המדרש מביא ראייה שאחזה אומנות השתיקה, כי שם מדובר על ההוראות שנתן לה מרדכי בתחילה, ושם עדיין לא לחצו עליה שתגיד, אך כאן (בפסוק כ) נאמר "אין אסתר מגדת וגו'", מדובר לאחר שהיו עליה לחצים (שהרי בפסוקים שבינתיים נאמר על לחצים אלו) ולכן נאמר בלשון הוה "אין אסתר מגדת", כי אחשורוש ניסה כמה פעמים לדעת ממנה דבר זה, וכל פעם לא הגידה עד שנהיתה בבחינת שהיא לא מגדת, ולכן רק מפסוק זה מביא המדרש ראייה].

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com